

Metoda strzałki Tukeya

Metoda strzałki, zaproponowana przez Tukeya, pozwala na wybór przekształcenia dodatnich¹ zmiennych X i Y oraz takich, że relacja między nimi jest w przybliżeniu monotoniczna w taki sposób aby relacja między nimi mogła być opisana modelem regresji liniowej.

Dysponujemy zbiorem n par danych liczbowych (X, Y) .

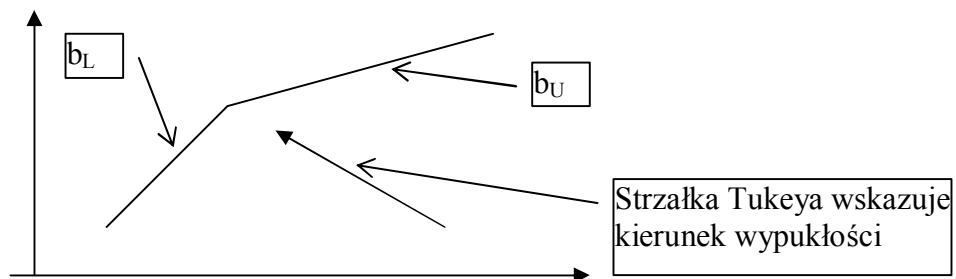
Procedura

1. Uporządkuj dane *rosnąco* względem wartości zmiennej X .
2. Podziel dane na 3 w miarę równoliczne grupy: w grupie 1 jest pierwszych $\left\lfloor \frac{n+1}{3} \right\rfloor$ par, w trzeciej - ostatnich $\left\lfloor \frac{n+1}{3} \right\rfloor$ par, pozostałe dane są umieszczone w grupie 2.

Wyjątki od tej reguły: jeżeli rozstęp (różnica między maksimum a minimum) danych X w grupie 1 (odpowiednio w grupie 3) przekracza $\frac{1}{2}$ rozstępu *wszystkich* wartości X , to zmniejszamy licznosc grupy tak, aby spełniony był warunek: rozstępy danych X grupie 1 i 3 nie przekraczają $\frac{1}{2}$ rozstępu *wszystkich* wartości X .

3. W każdej grupie wyznaczamy charakterystyczny punkt grupy. Jest nim punkt o współrzędnych $(p_i, q_i) = (\text{mediana}(X^i), \text{mediana}(Y^i))$. $\text{mediana}(X^i)$ oznacza medianę danych X w grupie i . Analogicznie, $\text{mediana}(Y^i)$ oznacza medianę danych Y w grupie i .
4. Podstawiamy $u=1$.
5. Obliczamy współczynniki kierunkowe obu odcinków łamanej: $b_L = (q_2 - q_1) / (p_2 - p_1)$ oraz $b_U = (q_3 - q_2) / (p_3 - p_2)$ oraz krzywiznę łamanej $c = (b_U - b_L) / (b_U + b_L)$. Jeżeli jest dostatecznie bliska zeru to kończymy procedurę i u jest potęgą przekształcenia wybranej zmiennej. Ponadto $b = (b_U + b_L) / 2$ jest przybliżonym współczynnikiem kierunkowym prostej regresji przekształconych zmiennych; liczba $a = \text{mediana} \{q_i - b \cdot p_i : i=1,2,3\}$ jest przybliżonym wyrazem wolnym prostej regresji przekształconych zmiennych.
6. Jeżeli c nie jest dostatecznie bliskie 0 to wybieramy *zmienną* X lub Y i zwiększamy (lub zmniejszamy) u o 1 (lub o $\frac{1}{2}$) według **metody strzałki**

Przykłady:

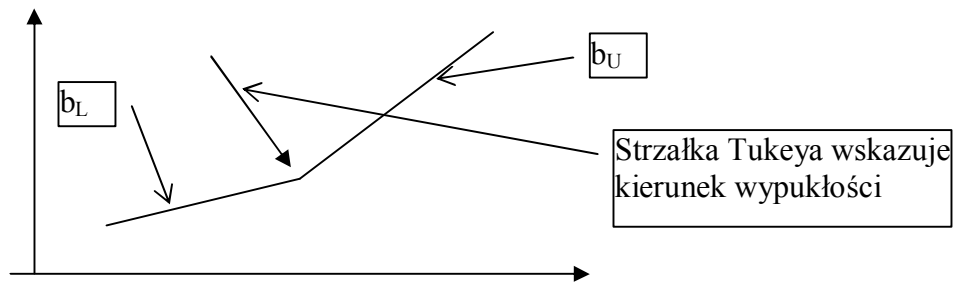

Zwrot strzałki Tukeya jest niezgodny z kierunkiem osi X – należy przekształcając tą zmienną *zmniejszyć* u

Zwrot strzałki Tukeya jest zgodny z kierunkiem osi Y – należy przekształcając tą zmienną *zwiększyć* u

¹ Często gdy zmienne są ujemne a mają *naturalną* wartość minimalną to dodajemy ją, uzyskując nowe zmienne dodatnie

Metoda strzałki Tukeya

Zwrot strzałki Tukeya jest zgodny z kierunkiem osi X – należy przekształcając tą zmienną zwiększyć u

Zwrot strzałki Tukeya jest niezgodny z kierunkiem osi Y – należy przekształcając tą zmienną zmniejszyć u

7. Wybieramy jedną ze zmiennych, zapamiętujemy odpowiadające jej u , i przekształcamy $p_i = p_i^{u^2}$ (gdy wybrano zmienną X) lub $q_i = q_i^u$ (gdy wybrano zmienną Y) i wracamy do punktu 5.

Przykład 1

Znaleźć przekształcenie, linearyzujące dane (warunek stopu: $|c| < 0,1$):

X	1	2	3	4	5	6	7	8
Y	0,4	1,3	2,8	4,9	7,6	10,9	14,8	19,3

Pkt. 2 grupę 1 stanowią 3 pierwsze pary, grupę 3 – 3 ostatnie, środkową parę 4 i 5. Warunek o nie przekraczaniu połowy rozstępu (tu: $(8-1)/2=3,5$) jest zachowany.

Pkt. 3: punkty charakterystyczne (2;1,3), (4,5;6,2), (7;14,8)

Pkt. 5: $b_L=1,96$, $b_U=3,44$, $c=0,27$ c nie spełnia warunku stopu

Pkt. 6: strzałka Tukeya wskazuje, że albo trzeba wybrać X i zwiększyć u albo wybrać Y i zmniejszyć u .

Pkt. 7: Wybieramy przekształcenie X . Wykładnik u ma teraz wartość 2. Podnosimy do kwadratu współrzędne p_i . Nowe współrzędne punktów charakterystycznych wynoszą (4;1,3), (20,25;6,2), (49;14,8). Wracamy do punktu 5.

Pkt. 5: $b_L=0,302$, $b_U=0,299$, $c=-0,004$. c spełnia warunek stopu. Wyliczamy parametry przybliżonego równania regresji: $b=(0,302+0,299)/2=0,300$,

$a = \text{mediana} \{1,3-0,3*4; 6,2-0,3*20,25; 14,8-0,3*49\}=0,1$. Równanie ma więc postać $y=0,3*x^2+0,1$. Jak łatwo sprawdzić jest to dokładne równanie łączące Y i X .

² podnoszenie do potęgi $u=0$ jest równoważne obliczeniu logarytmu naturalnego

Metoda strzałki Tukeya

Przykład 2

Znaleźć przekształcenie, linearyzujące dane (warunek stopu: $|c| < 0,1$):

X	0,01	0,02	0,07	1,20	2,50	4,00	5,00	6,00	8,00	15,00	20,00
Y	40,00	32,00	22,00	9,50	7,60	6,60	6,20	5,80	5,40	4,40	4,10

Pkt. 2: Połowa rozstępu dla danych X wynosi 10. Grupę 1 powinny stanowić 4 pierwsze pary (rozstęp: 1,19), grupę 3 – 4 ostatnie (rozstęp 14), środkową parę 5,6,7. Warunek o nie przekraczaniu połowy rozstępu nie jest zachowany. Redukcja grupy 3 do dwóch ostatnich par pozwala ten warunek zachować.

Pkt. 3: punkty charakterystyczne (0,045;27), (5;6,2), (17,5;4,25)

Pkt. 5: $b_L = -4,198$, $b_U = -0,156$, $c = -0,928$ c nie spełnia warunku stopu

Pkt. 6: strzałka Tukeya wskazuje, że albo trzeba wybrać X i zmniejszyć u albo wybrać Y i też zmniejszyć u .

Pkt. 7: Wybieramy przekształcenie X . Wykładnik u ma dla zmiennej X wartość 0. Obliczamy logarytm naturalny współrzędnych p_i . Nowe współrzędne punktów charakterystycznych wynoszą (-3,101;27), (1,609;6,2), (2,862;4,25). Wracamy do punktu 5.

Pkt. 5: $b_L = -4,416$, $b_U = -1,557$, $c = -0,479$ c nie spełnia warunku stopu

Pkt. 6: strzałka Tukeya wskazuje, że albo trzeba wybrać X i zmniejszyć u albo wybrać Y i też zmniejszyć u .

Pkt. 7: Wybieramy przekształcenie Y . Wykładnik u ma dla zmiennej Y wartość 0. Obliczamy logarytm naturalny współrzędnych q_i . Nowe współrzędne punktów charakterystycznych wynoszą (-3,101;3,296), (1,609;1,825), (2,862;1,447). Wracamy do punktu 5.

Pkt. 5: $b_L = -0,312$, $b_U = -0,301$, $c = -0,018$. c spełnia warunek stopu. Wyliczamy parametry przybliżonego równania regresji: $b = (-0,312 - 0,301)/2 = -0,307$,

$a = \text{mediana} \{3,296 + 0,307 * (-3,101); 1,825 + 0,307 * 1,609; 1,447 + 0,307 * 2,862\} = 2,325$.

Regresja przybliżona ma postać $\ln y = -0,307 * \ln x + 2,325$.

Regresja (ze współczynnikiem determinacji 99,99%) ma równanie: $\ln y = -0,299 * \ln x + 2,302$